

Muqeddes Kitab

Injil 15-qisim

«Timotiygha «1»»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Injil 15-qisim

«Timotiygha «1»»

(Rosul Pawlusning Timotiygha yazghan birinchi mektupi)

Kirish söz

«Timotiy»ning ismi Injildiki shehirlerde köp körüldü. U kim? Uning birinchi qétim Eysa Mesih toghruluq xush xewerni anglishi, belkim, rosul Pawlus bilen rosul Barnabas Ikonion (hazir «Koniya») ölkisidiki Listra dégen sheherge (hazirqi Türkiyide) kelgende öz yurtida boldi (belkim miladiye 46-yili). Pawlus we Barnabas bu rayonda birnechche ay turup xush xewerni jakarlidi we u yerdiki köp kishiler ziyankeshlik astida bolsimu, xushalliq bilen uni qobul qildi («Ros.» 14:5-6). Bular ichide Lois isimlik bir Yehudiy momay bar idi; uning grék bir erge tegken, Ewniki isimlik bir qizi bar idi; u éridin Timotiy (grék tilida «Timotéus» — menisi: «Xudaning hörmiti») dégen oghulni tughqanidi; shuningdin kéyin belkim éri dunyadin ketken bolsa kérek. Momay, qizi we chong oghli bilen bille turatti, belkim ular qisqa mezigil ichidila hemmisi Rebge étiqad baghliganidi. Timotiy belkim öz quliqi bilen rosul Pawlusning wez éytqinini anglighan we shuning bilen ishengen; chünki Pawlus uni «**étiqad yolidiki özümning sadiq oghlum Timotiy**» dep amraqliq bilen atighan («1Tim.» 1:2ni we «2Tim.» 1:2ni körüng). Töwendiki neqil keltürülgen «Rosullarning paaliyetliri» 16:1-3-ayetlerni «2Tim.» 1:5-ayet bilen sélishturing:

«**Andin u Derbe we Listra sheherlirigimu bardi. Mana, shu yerde étiqadchi Yehudiy bir ayalning oghli, Timotiy isimlik bir muxlis bar idi. Uning atisi bolsa grék idi. Listra we Koniya (Ikonion) sheherliridiki qérindashlarning hemmisi uning toghrluluq yaxshi guwahliq béretti. Pawlus uni özi bilen bille élip mangmaqchi boldi. Biraq bu yerdiki Yehudiylarning hemmisi Timotiyning atisining grék ikenlikini bilgechke, Pawlus uni élip xetne qildurdi.**»

Bu ish belkim miladiye 50-yili bolghanidi.

Bu ayetlerge qarighanda, Pawlus Timotiyning chin étiqadliq we Xudaning xelqining xizmitide bolushqa intizarliq we muhebbetke tolghan qelbi bar alahide ésil bir yigit ikenlikini körüp yetken we shuning bilen uni Grétsiye we Kichik Asiyada uyaq-buyaqlarni kézip mangidighan «xush xewerchiler guruppisi»gha qatnashturup, élip mangghan. Démisek bolmayduki, Pawlusning Timotiyni xetne qildurushining sewebi uni qandaqtur «rohiy menpeet»ke érishtürish üçün emes idi, belki uninggha öziye hemrah bolup, Yehudiylarning «sinagog»lirigha, shuningdek Yehudiy jemiyitidiki sorunlarga kirip Mesihning xewerini yetküsh we telim bérish sharaaitini yaritip bérish üçün idi. Chünki uning anisi Yehudiy, atisi Yehudiy emes bolghachqa, u peqet xetnilik bolsila Yehudiylar uni Yehudiy dep qarap, qobul qilatti.

Kéyinki on besh yilda Timotiy rosulning daimliq hemrahi bolghanidi. Shühbisizki, rosul uchrichan herbir éghrichiliq, xewp-xeter we japa-musheqqetlerge umu oxshash uchrichan:

«Timotiygha «1» »

«Daim seperlerde bolimen; deryalarning xewplirini, qaraqchilarning xewplirini, yurtdashlirimning xewplirini, yat elliklarning xewplirini, sheherning xewpini, bayawanning xewplirini, déngizning xewplirini, saxta qérindashlar arisidiki xewplirini bashtin kechürdüm» («2Kor.» 11:26). Déyishning hajiti yoqki, u rosul bilen ata-balidek yéqin munasiwette bolup, undaq qiyinchiliqlarni xushaliq bilen teng tartatti. Pawlusning sözlirige qarighanda, Timotiy «rosul» dep hésablanmighan bolushi mumkin, lékin u telim bergüchi bolup, xush xewer yetküüzish xizmetlirini obdan ishligen we belkim bésharet bérish iltipati uningdimu bezi chaghlarda peyda bolghan.

Bezi ehwallarda Pawlus uninggha alahide wezipe tapshurup bashqa yerge ewetetti. Ushbu xetni yazghan waqtida shundaq boldi. Pawlus birinchi qétim zindandin qoyuwétilgendin kéyin Timotiy bilen Asiyada jamaetlerni righbetlendürish üçün seperge chiqqan, dep qaraymiz. Waqit belkim miladiye 64-yili idi. Pawlus bilen Timotiy Efesus shehirige kelgende jamaette bériliwatqan telimlerde natoghra weziyetlerni bayqighan, Pawlusning bashqa yerlerde jiddiy ishliri bolghachqa, Timotiyni mushu weziyetni ongshash üçün, jamaetni eslide yaxshi tutuwatqan heqiqetlerde qaytidin mustehkemlesh hemde jamaet üçün yéngi aqsaqallar we xizmetkarlarni tallap tiklesh üçün Efesusta qaldurghanidi (3-babni körüng). «Yéngi aqsaqallarni tiklesh» dégen shu wezipining tapshurulghanliqigha qarighanda, Efesustiki jamaetni téxiche kéngiyiwatqan, dégen xulasige kelsek artuq bolmas; chünki ularda alliqachan birnechche aqsaqallar bar idi (Pawlusning «Ros.» 20:17-38de xatirilengen, ular bilen körüshushini körüng). Pawlus eslide Efesusta ikki yil turghan mezgilde étiqad qilghanlarning sani, shübhisizki, nechche minggha yetkenidi («Ros.» 19:1-14bi körüng). Shu waqitlarda undaq köp ademler bir jamaet sorunida teng yighilishi mumkin emes idi; 1-esirdin 3-esirgiche jamaetlarning özlirining héchqandaq «ibadetxana» yaki «yighilishxana»si yoq idi; ular öymü-öy yighilatti (shu halda yighilishni jamaet üçün eng muwapiq yighilish usuli, dep qaraymiz) we belkim gahida bir mektep zalida («Ros.» 19:9) yighilatti. Perzimizche Efesustiki jamaetning 20-30 sorunda yighilghan bolushi mumkin; emma bular yenila bir jamaet, yeni «Efesusta turuwatqan jamaet» dep hésablinatti («Ros.» 20:17, 28). Ularning nechche aqsaqalliri bu ibadet sorunlirining hemmisige mes'ul idi.

Efesustiki jamaet Asiyadiki jamaetlerge zor ilhamiy küch we «yétekchi chiragh» boldi; Efesus shehiri «Kichik Asiya» (hazirqi Türkiye)diki eng chong we muhim sheher bolup, nopusi texminen üç yüz ming idi. Sheherde Rim impériesining rayonluq «memuriy merkez»i tesis qilinghan; buning üstige uningda Asiya boyiche eng chong butxana bar idi. Jamaet bu yerdiki küchlük butperesликтin chiqqan mesililerge we yerlik hökümettin bolghan qarshiliqqa taqabil turush jeryanida özliri küchiyp öskenidi. Halbuki, ularning asasiy eqidiliri toghruluq bir krizis peyda boldi; shu waqitlarda jamaet köp uchrighan mesililerge oxshash, bu krizismu Musa peyghemberge chüshürülgen qanunni toghra chüshinishke baghliq idi. Bu ishlar toghruluq biz yene «qoshumche söz»imizde toxtilimiz. Ularni krizistin ötüshke medet bérish, ularning bashqa etrapidiki jamaetlerge dawamlıq «yétekchi chiragh» bolushi üçün Pawlus Timotiyni shu yerde qaldurdi. Pawlus ushbu xetni shu wezipini éniqlash, uni orunlashqa righbetlendürish we «qizim sanga éytay, kélinim sen angla» dégendek, uning Timotiygha öz hoquqini tapshurghanliqini jamaet körsun, Timotiygha mushu ishlarda tosqunluq qilmisun, eksiche uni qollisun dégen meqsette yazghan. Shuning bilen Pawlus choqum bu xetni Efesustiki jamaetningmu oqushi üçün yazghan! Buningda yene bir meqsiti bar, jamaet Timotiyning wezipisi toghruluq toluq xewerdar bolghandin kéyin, ular Timotiyni buni toluq ada qilishini telep qilatti. Xetning meqsitini uningdiki ikki ayet bilen yekünleshke bolidu: —

«Timotiygha «1» »

«Men gerche pat arida yéninggha yétip bérishni arzu qilsammu, yenila bu xetni yazdim; mubada men hayal bolup qalsam, xettin Xudaning ailisi arisida özüngni qandaq tutush kéreklikini bilisen. Bu aile bolsa menggü hayat Xudaning jamaiti, heqiqetning tüwrüki we teglikidur» (3:15)

Bügünki künde Xudaning danaliqida qollirimizda Injilda shundaq bir xetning (hemde uninggha oxshap kétidighan «Titusqa») barliqigha minnetdar bolushimizgha toghra kélidu; chünki biz uningdin jamaetlarning emeliy ishlirini qandaq bir terep qilish kérekliki hem jamaetlerge mes'ul bolghanlar özlirini Xuda aldida qandaq tutushi kérekliki toghruluq öginimiz (yuqiriq ayetni körüng). Biz bu toghruluq we bashqa bezi qiziq yerliri üstide «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

Yene bir ish, Pawlus Timotiyning Muqeddes Rohtin alahide bir rohiy iltipatni qobul qilghanliqini tilgha alidu (bu iltipatlar toghruluq «1Kor.» 12-14-bablarni körüng). Pawlus bu xétide bizge bu iltipatning del néme ikenlikini démeydu, emma shu iltipatni xush xewerni ishenmigenlerge jakarlap yetküzüsh bilen munasiwiti bar idi, dep qaraymiz («2Tim.» 4:5ni körüng). Pawlusning Timotiyni righbetlendüridighan sözliridin qarighanda, Timotiy özi intayin yuwash, jimighur («2Tim.» 1:7-8, 2:1) we téni ajiz, aghriqchan yash adem idi (4:23). Xudaning Timotiydek shundaq ajiz bir bendini jamaetni righbetlendürüsh we özining xush xewirini jakarlashtek büyük, shereplik wezipilerge talliwalghanliqidin hemmimiz teselli-righbet alsaq bolidu. Xuda biz arqiliq öz ishlirini qilghinida özimizning cheklik talant we qabiliyetlerimiz bilen cheklenmeydu, eksiche ajizliqimiz we chekliklikimiz daim Uning Özining küch-qudrisini del körsitishige purset we sharait yaritip béridu («2Kor.» 1:25-30, «2Kor.» 12:7-10, 13:4).

Mezmunlar: —

1. Salam (1:1-2)
2. Natoghra telimlerge reddiye bérish (1:3-20)
3. Dua qilish we ibadet tertipi (2-bab)
4. Yétekchiler we xizmetkarlarga qoyulghan telepler (3-bab)
5. Timotiyning we étiqadchilarning mes'uliyiti (4-6-bablar)

•••••

Timotiygha «1»

Rosul Pawlus Timotiygha yazghan birinchi mektup Salam

1 ¹Qutquzghuchimiz Xudaning we ümidimiz Mesih Eysaning emri bilen Eysa Mesihning rosuli qilip teyinlengen menki Pawlustin ²étiqad yolidiki özümning sadiq oghlum bolghan Timotiygha salam. XudaAtimiz we Rebbimiz Mesih Eysadin sanga méhir-shepqet, rehimdillik we xatirjemlik bolghay!

Saxta telimlerni tosush

³ Makédoniye ölkisige barghanda, sendin ötünginimdek shuni yene ötünimenki, shu yerdiki bezi kishilerge bid'et telimlerni ögetmenglar dep tapilishing üçün sen dawamlıq Efesus shehride qalghin; ⁴ ularning epsaniler we ayighi yoq nesebnamilerge bend bolmasliqini tapilighin; bular Xudaning étiqad arqiliqla emelge ashurulidighan Öz öyige bolghan pilanini ilgiri sürmeydu, belki peqet bimene talash-tartishlarni keltürüp chiqiridu, xalas..

⁵ Emdilikte bizge tapilanghan telimning muddiasi sap qelb, pak wijdan we saxtiliqsiz étiqad-tin kélip chiqidighan méhir-muhebbettin ibarettur. ⁶ Bu ishlarda bezi kishiler chetnep, bimene geplerni qilishqa burulup ketti. ⁷ Ularning Tewrat qanunining ölimasi bolghusi bar; biraq ular özlirining néme dewatqanliqini yaki özlirining hedep qeyt qiliwatqan sözlirining néme ikenlikini chüshenmeydu.

⁸ Emdi bizge melumki, eger kishiler Tewrat qanunini eyni muddiasida qollansa, u paydiliqtur..

⁹ Chünki biz yene shuni bilimizki, Tewrat qanuni heqqaniy ademler üçün tüzülgen emes, belki qanungha xilapliq qilghuchilar we boyni qattiqlar üçün, ixlassizlar we gunahkarlar üçün, iplasar we kupurluq qilghuchilar üçün, atisini öltürgüchiler we anisini öltürgüchiler üçün, qatillar, ¹⁰ buzuqluq qilghuchilar, bechchiwazlar, ademlerni qulluqqa bulighuchilar, yalghanchilar, qesemxorlar üçün we yaki saghlam telimlerge zit bolghan bashqa herqandaq qilmishlarda bolghanlar üçün tüzülgen.. ¹¹ Bu telimler teshekkür-mubarekke layiq Bolghuchi Xudaning manga amanet qilghan shan-sheripini ayan qilghan xush xewerge asaslanghan..

1:1 Ros. 9:15; Kol. 1:27.

1:2 Ros. 16:1; 1Kor. 4:17; Gal. 1:3; 1Tés. 3:2; 1Pét. 1:2.

1:3 Ros. 20:1.

1:4 «ayighi yoq nesebnamiler» — Yehudiy xelki herdaim özining Tawratniki ulugh bir «rohiy erbab»ning melum bir ewladi, Grékler bolsa özining melum bir «ilahiy adem»ning ewladi ikenlikini ispatlimaqchi idi. «Bular Xudaning étiqad arqiliqla emelge ashurulidighan Öz öyige bolghan pilanini ilgiri sürmeydu» — «(Xudaning)... Öz öyige bolghan (nijatliq) pilani» grék tilida «Xudaning öyidiki qanun-orunlashturushliri» dégen ibare bilen ipadiliniidu.

1:4 1Tim. 4:7; 6:4; 2Tim. 2:16; Tit. 1:14; 3:9.

1:5 Rim. 13:8; Gal. 5:14.

1:8 «eger kishiler Tewrat qanunini eyni muddiasida qollansa, u paydiliqtur» — «eyni muddiasida» grék tilida «qanunluq yolda qollansa».

1:8 Rim. 7:12.

1:9 Gal. 5:23.

1:10 «Tewrat qanuni... saghlam telimlerge zit bolghan bashqa herqandaq qilmishlarda bolghanlar üçün tüzülgen» — «saghlam telim» — bu Pawlusning köp ishlitidighan ibarisi. Xudadin kelgen telim uni qobul qilghanlarda saghlam rohiy hayatni hasil qilidu we quwwetleydu.

1:11 «bu telimler teshekkür-mubarekke layiq bolghuchi Xudaning manga amanet qilghan shan-sheripini ayan qilghan xush xewerge asaslanghan» — «bu telimler» («saghlam telim») Tewrat qanunining heqiqiy ehmiyitini, uning «öz muddiasida qollinidighan» yaki «qanunluq yolda qollinidighan» mezmunini öz ichige alidu (8-ayet).

1:11 1Tés. 2:4; 1Tim. 6:15.

Pawlus özi Xudaning rehimdillikini körsetkuchi janliq misaldur

¹² Manga küch-qudret bergen, méni ishenchlik dep qarap, Öz xizmitige teyinligen Rebbimiz Mesih Eysagha teshekkür éytimenki, ¹³ U méni teyinlidi! — burun kupurluq we ziyankeshlik qilghuchi, zalim bir adem bolsammu, manga rehim körsitildi; chünki men bu ishlarni nadanliq we étiqadsizliqtin qilghanidim... ¹⁴ Halbuki, Rebbimizning manga körsetken méhir-shepqiti ziyadiliship, Mesih Eysada bolghan étiqad we méhir-muhabbet wujudumgha élip kirilishi bilen éship tashti. ¹⁵⁻¹⁶ Mushu söz ishenchlik we her adem uni qobul qilishi tégishliktur — «Mesih Eysa gunahkarlarni qutquzush üçün dunyagha keldi!». Men gunahkarlar ichidiki eng esheddiyisidurmen! Lékin del shu sewebtin Mesih Eysaning eng esheddiy gunahkar bolghan méni, kéyin Özige étiqad qilip, menggülik hayatqa érishidighanlarga misal qilip mende Özining barliq sewr-taqitini ayan qilishi üçün, manga rehim-sheppet körsitilgendur... ¹⁷ Emdi menggülik Padishahqa, yeni ölmeydighan we köz bilen körgili bolmaydighan, birdinbir Xudagha ebedil'ebedgiche hörmet-izzet we shan-sherep bolghay! Amin!

¹⁸⁻¹⁹ Ey, oghlum Timotiy, burun sen toghruluq éytilghan bésharetlik wehiylerge asasen bu buyruqni sanga tapshurimen. Bu wehiylerni qoral qilip, étiqadta we pak wijdaningda ching turup, güzel urush qilghaysen. Beziler wijdanida pak turushtin chetnep ketti, netijide ularning étiqadi xuddi xada tashqa urulup gherq bolghan kémidek weyran boldi... ²⁰ Xuménéus we Iskenderler mana shundaq kishilerdindur. Ularni kupurluq qilmasliqni ögensun dep, Sheytanning ilgige tapshurdum...

Jamaetning birinchi wezipisi

2¹ Men hemmidin awwal, étiqadchilarga pütkül insanlar üçün Xudadin tilekler tilishini, dua-tilawet qilishini, bashqilar üçün murajiet qilishini we teshekkürler éytishini,² bolupmu padishahlar we barliq emeldarlar üçün dua-tilawet qilishini jékileymen. Shundaq qilghanda, biz toluq ixlasmenlik we salmaqliq bilen tinch we aman-ésen hayat kechüreleymiz... ³ Bundaq dua-tilawet qilish güzel ishtur, Qutquzghuchimiz Xudani xursen qilidu.⁴ Chünki U pütkül insanning qutquzulushi we ularning heqiqetni tonup yétishini xalaydu... ⁵ Chünki birla Xuda

1:13 «U méni teyinlidi! — burun kupurluq we ziyankeshlik qilghuchi, zalim bir adem bolsammu...» — «kupurluq qilghuchi» — uning kupurluqi biwasite Xudagha qaritilghan emes (chünki u «ixlasmen Yehudiy» idi), belki Xuda ewetken Qutquzghuchi Mesihge we Uninggha egeshkenlerge qaritilghan. «Ziyankeshlik qilghuchi» — Mesihge egeshkenlerge ziyankeshlik qilghuchi. «chünki men bu ishlarni nadanliq we étiqadsizliqtin qilghanidim» — «étiqadsizliq» Xudaning Eysa Mesihde bolghan nijat yoligha bolghan étiqadsizliqtur.

1:13 Yuh. 9:39,41; Ros. 3:17; 8:3; 9:1; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13.

1:15-16 «Mushu söz ishenchlik we her adem uni qobul qilishi tégishliktur — «Mesih Eysa gunahkarlarni qutquzush üçün dunyagha keldi!». Men gunahkarlar ichidiki eng esheddiyisidurmen! Lékin del shu sewebtin Mesih Eysaning eng esheddiy gunahkar bolghan méni, kéyin Özige étiqad qilip, menggülik hayatqa érishidighanlarga misal qilip mende Özining barliq sewr-taqitini ayan qilishi üçün, manga rehim-sheppet körsitilgendur» — bu zor ehmiyetlik ayet toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

1:15-16 Mat. 9:13; Mar. 2:17; Luqa 5:32; 19:10; 1Yuha. 3:5.

1:17 «menggülik Padishah» — grék tilida «barliq zamanlarning Padishahi». «birdinbir Xudagha ebedil'ebedgiche ... shan-sherep bolghay!» — bezi kona köchürmilerde «birdinbir dana Xudagha ebedil'ebedgiche ... shan-sherep bolghay!» déyilidu.

1:18-19 «bu wehiylerni qoral qilip, étiqadta we pak wijdaningda ching turup, güzel urush qilghaysen» — et igiliri bilen emes, elwette, rohiy küreshsur. Kéyinki 6:12-ayette tilgha élinghan «güzel küresh»ni we u toghrisidiki «qoshumche söz»ni körüng.

1:18-19 1Tim. 6:12; 2Tim. 3:9.

1:20 «Ularni kupurluq qilmasliqni ögensun dep, Sheytanning ilgige tapshurdum» — «Sheytanning ilgige tapshurulush» bolsa, étiqad yolidin xéila chetnigen kishilerni öz gunahlarini tonusun dep, jamaet ishletse bolidighan éghir bir tedbirdur. Uningda shundaq kishiler jamaettiki bardi-keldidin chiqirilipla qalmay, belkim késel bolup qélishi yaki balayi'apetke uchrishi mumkin. Bu ish toghruluq yene «1Kor.» 5-bab, izahatliro we shu mektuptiki «qoshumche söz»ni körüng.

1:20 1Kor. 5:5; 2Tim. 2:17; 4:14.

2:2 Yer. 29:7.

2:4 Ez. 18:23; 2Pét. 3:9.

«Timotiygha «1» »

bardur, Xuda bilen insanlar arisida bir kélishtürgüchimu bar, U bolsimu Özï insan bolup kelgen Mesih Eysadur. ⁶ U barliq insanlarni hör qilish üçün Özini qurban qilib bedel töldi; shundaq qilib békitilgen waqit-saitide Xudaning nijatigha guwahliq bérildi. ⁷ Men bu guwahliqni yetküzüsh üçün jakarchi we rosul bolushqa teyinlinip (méning bu sözlirimning hemmisi rast, men yalghan gep qilmidim), yat elliklerge étiqad we heqiqet yolida ögetküchi bolup tiklendim..

⁸ Shunga, men shuni xalaymenki, erler qeyerde bolsun, duagha jem bolghanda ghezepsiz we detalashsiz halda, halal emellik qollirini kütürüp dua qilsun..

⁹ Oxshash yolda ayallarmu muwapiq kiyinip, özlirini ar-nomus we salmaqliq bilen perdaz qilsun. Ularning özlirini perdazlash, chachlirini alahide yasash we altun, ünche-merwayit we ésil qimmet kiyim-kéчекler bilen emes, ¹⁰ belki güzel emelliri bilen perdazlashini xalaymen. Bu, Xuda yolida teqwadar bolay dégen ayallargha yarishidu. ¹¹ Jamaet sorunlirida, ayallar tinch olturup, toluq itaetmenlik bilen telim alsun. ¹² Lékin ayallarning erlerge telim bérishi yaki ular üstidin höküm sürüshige yol qoymaymen. Eksiche, ular tinch bolsun. ¹³ Chünki awwal Adem'ata, kéyin Hawa'ana yaritilghan. ¹⁴ Awwal aldinip azdurulghanmu Adem'ata emes, belki Hawa'ana idi. U tolimu aldanghanliqidin ularning itaetsizlikige chüshüp qalghanidi. ¹⁵ Lékin ayallar étiqadta, méhir-muhebbet we pak-muqeddeslikte salmaqliq bilen turidighanla bolsa, ular tughutta saq-salamet qutulidu..

2:5 «Chünki birla Xuda bardur» — yaki «chünki Xuda birdur» — «Qan.» 6:4 («Perwerdigar Xudayimiz, Perwerdigar bir birliktur») we izahatni körüng.

2:5 Yuh. 17:3; Rim. 3:30; Gal. 3:19; Ibr. 9:15.

2:6 «U Mesih barliq insanlarni hör qilish üçün Özini qurban qilib bedel töldi» — bu «hör qilish» gunahning we Sheytanning ilkidin.

«shundaq qilib békitilgen waqit-saitide Xudaning nijatigha guwahliq bérildi» — bashqa birxil terjimisi: «Bu ulugh ishqa (yeni Mesihning ölümi we tirilishi) békitilgen waqit-saitide guwahliq bérildi». Lékin bizningche Eysaning ölümining özi shu «guwahliq»tur — démek, Eysaning qurbanliqi Xudaning cheksiz muhebbet we nijatliq pilani toghruluq belgilengen waqtida ashkarilandi.

2:6 Mat. 20:28; Ef. 1:7; Kol. 1:14.

2:7 Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Rim. 1:9; 9:1; Gal. 1:16; 2:8; Ef. 3:8; 2Tim. 1:11.

2:8 Zeb. 134:1-2; Yuh. 4:21.

2:9 Tit. 2:3; 1Pét. 3:3.

2:11 «Jamaet sorunlirida, ayallar tinch olturup, toluq itaetmenlik bilen telim alsun» — Yehudiylarning en'eniliri boyiche ayal kishiler Xudaning sözlirini ögenmeslik kérek idi, shunga rosulning bu sözi chong bir yéngiliq idi.

2:12 «Lékin ayallarning erlerge telim bérishi yaki ular üstidin höküm sürüshige yol qoymaymen» — bu telim toghruluq, shundaqla acha-singillargha ata qilinghan iltapatlar toghruluq «1Kor.» 14:34-35 we «Korintliqlar (1)»diki «qoshumche söz»imiznimu körüng.

2:12 Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Ef. 5:24.

2:13 Yar. 1:27; 2:22.

2:14 Yar. 3:6.

2:15 «Lékin ayallar étiqadta, méhir-muhebbet we pak-muqeddeslikte salmaqliq bilen turidighanla bolsa, ular tughutta saq-salamet qutulidu» — démek, «Ayallar Xudaning lenitige uchrighanliqtin tughuti qiyin we xeterlik bolsimu, uningdin saq-salamet ötüp kétidu».

—Bu 14-15-ayetni: «Ayallar erlerge telim bérish, erler üstige höküm sürüshte emes, belki bala tughush we uni béqish jeryanida, étiqad arqiliq érishidighan qutquzulustin behrimen bolaydu» dégen bashqa bir menide chüshinishkimu bolidu. Ayetning: «Biraq ayallar Hawa'anining neslidin tughulghan Eysa Mesih arqiliq qutquzulidu» dégen yene bir chüshenchisi eyni tékistke anche yéqin kelmeydu, dep qaraymiz.

«Timotiylga «1» »

Jamaetning yétekchiliri

3¹ «Eger birsi jamaetke yétekchi bolushqa intilse, u güzel bir wezipini arzu qilghan bolidu» dégen bu söz heptur.² Emdi yétekchi bolsa eyibsiz, bir xotunluq, salmaq, pemlik, edepik, méhmandost, Xuda toghrisida telim béreleydighan bolushi,³ shundaqla haraqkesh we zorawan bolmasliq, mulayim bolushi, sepra, nepsaniyetchi bolmasliq,⁴ ez ailisini yaxshi bashquralaydighan bolushi, tolimu salapetlik bilen perzentlirini ata-anisigha boysunidighan qilip terbiyiliyeleydighan kishi bolushi kérek.⁵ Chünki birsi öz ailisini bashqurushni bilmise, u Xudaning jamaetidin qandaqmu xewer alalisun? Yétekchi yéngi étiquadchilardin bolmisun; undaq bolsa, u tekebburliship kétishi mumkin, shuningdek Sheytanning eyibige kirip, u uchrichan hökümge chüshidu.⁷ U jamaetning sirtidikiler teripidinmu obdan teriplinidighan bolushi kérek; shundaq bolghanda, u bashqilarning qarilishigha uchrinmaydu, Sheytanning qiltiqigha chüshmeydu.

Jamaetning xizmetkarliri

⁸ Xuddi yétekchilerge oxshash, jamaetning xizmetkarlirimu salmaq, ikki xil gep qilmaydighan, haraq-sharabqa bérilmeydighan, nepsaniyetchi bolmighan kishilerdin bolushi,⁹ pak wijdani bilen étiquadning sirini ching tutidighan bolushi lazim.¹⁰ Bundaq ademlernimu aldi bilen si-nap körüp, eyib terepliri bolmisa, andin xizmet wezipisige qoyushqa bolidu.¹¹ Shuningdek, bu xizmetkarlarning ayallirimu temkin, pitne-pasat qilmaydighan, salmaq we herqandaq ishta ishenchlik bolghanlardin bolushi lazim.¹² Xizmetkarlar bir xotunluq, öz perzentliri we ailisini yaxshi bashquridighan kishilerdin bolsun.¹³ Xizmetkarning wezipisini obdan orunghanlar özi

3:1 «Eger birsi jamaetke yétekchi bolushqa intilse, u güzel bir wezipini arzu qilghan bolidu» — «yétekchi»ler toghruluq «Filippiyliqlargha»diki «qoshumchi söz», «yétekchiler we xizmetkarlar» dégen sözlirimizni körüng, «Aqsaaqlar» we «yétekchi» emeliyette bir geptur.

3:2 «Emdi yétekchi bolsa eyibsiz, bir xotunluq, salmaq, pemlik, edepik, méhmandost, Xuda toghrisida telim béreleydighan bolushi... kérek» — «bir xotunluq», belkim «öz ayaligha sadiq» dégen menide. Buning toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

3:2 2Tim. 2:24; Tit. 1:6.

3:3 «... shundaqla haraqkesh we zorawan bolmasliq, mulayim bolushi, sepra, nepsaniyetchi bolmasliq... kérek» — «nepsaniyetchi» grék tilida «özini bulghaydighan nepsaniyetchilikke bérilgen» dégen bir söz bilen ipadiliniidu. Bu sözge qarighanda, pul we mal-dunyani qoghlishish insanni haram qilip bulghaydu. Bu téma toghrisida yene «Luqa» 16:9-11 we shu ayetlerdiki izahatlarni we «Luqa»diki «qoshumche söz»imizdiki 16-bab toghruluq «naheq dunyagha tewe bolghan mal-dunya» dégen mezmunni körüng.

3:4 «öz ailisini yaxshi bashquralaydighan bolushi, tolimu salapetlik bilen perzentlirini ata-anisigha boysunidighan qilip terbiyiliyeleydighan kishi bolushi kérek» — «tolimu salapetlik bilen... terbiyiliyeleydighan» dégenlik ibare térikmey balilirini terbiyileydighanlikini bildüridu. Ayetning bashqa birxil terjimisi: «perzentlirini öz ata-anisigha toluq hörmet bilen boysunidighan qilip terbiyiliyeleydighan kishi bolushi kérek».

3:6 «Yétekchi yéngi étiquadchilardin bolmisun; undaq bolsa, u tekebburliship kétishi mumkin, shuningdek Sheytanning eyibige kirip, u uchrichan hökümge chüshidu» — «Sheytanning eyibige kirish» belkim Sheytanning eslidiki gunahi, yeni tekebburliship ketkinini (shundaqla Xudaning jazasigha uchrighanliqini we kelgüsidiu uchraydighanliqini) körsitidu.

3:7 «U jamaetning sirtidikiler teripidinmu obdan teriplinidighan bolushi kérek; shundaq bolghanda, u bashqilarning qarilishigha uchrinmaydu, Sheytanning qiltiqigha chüshmeydu» — «Sheytanning qiltiqi» némini körsitidu? Yétekchilerde eyiblinerlik yéri bolsa (hetta yoshurun bolsimu), shundaqla «sirttikiler» uni eyibleydighan bolsa u belkim u özini aqlash üçün yaki ishlinini yoshurush üçün yalghan gep qilishi mumkin. Undaqta u derhal Sheytanning ilkide bolidu. Jamaetikiler teripidinmu obdan «teriplainishi» kérek, elwette.

3:8 «Xuddi yétekchilerge oxshash, jamaetning xizmetkarlirimu salmaq, ikki xil gep qilmaydighan ... kishilerdin bolushi... kérek» — xizmetkarlar jamaetning yétekchilirining yordemchisi bolup, ular her xil emeliy ishlargha mes'ul kishilerdur. Yene «Filippiyliqlargha»diki «qoshumche söz»imizdiki «yétekchiler we xizmetkarlar» dégen mezmunni körüng. «nepsaniyetchi» bolmighan kishilerdin bolushi ... kérek» — «nepsaniyetchi» — 3-ayetni körüng.

3:8 Ros. 6:3.

3:9 «pak wijdani bilen étiquadning sirini ching tutidighan bolushi lazim» — «étiquadning sirini»: oqurmenlarning éside barki, Injildiki «sirlar» bolsa Xuda eslide yoshurup kelgen, Injil dewride Öz jamaetige ashkarilighan chongqur heqiqetlerni körsitidu. «Rimliqlargha»diki «kirish sözler»ni körüng.

3:9 1Tim. 1:19.

3:11 «shuningdek, bu xizmetkarlarning ayallirimu temkin, ... herqandaq ishta ishenchlik bolghanlardin bolushi lazim» — «xizmetkarlarning ayallirimu» yaki «ayal xizmetkarlirimu...», «Rim.» 16:1ni körüng.

3:12 «Xizmetkarlar bir xotunluq, öz perzentliri we ailisini yaxshi bashquridighan kishilerdin bolsun» — «bir xotunluq»

«Timotiygha «1» »

üchün yaxshi nam-ataqqa sazawer bolidu we Mesih Eysada bolghan étiqadta zor jür'et-ishenchke érishidu..

Mesih bolghan sir

¹⁴ Men gerche pat arida yéninggha yétip bérishni arzu qilsammu, yenila bu xetni yazdim;

¹⁵ Mubada men hayal bolup qalsam, xettin Xudaning ailisi arisida özüngni qandaq tutush kéreklikini bilisen. Bu aile bolsa tirik Xudaning jamaiti, heqiqetning tüwrüki we teglikidur..

¹⁶ Hemmeylen étirap qilmay turalmayduki, ixlasmelikning siri büyüktur: —

«Özi insan ténide ayan boldi,

Roh Uning heqqaniyliqini ispatlidi,

Perishtilerge u köründi,

Uning xewiri pütkül ellerge jakarlandi,

Jahanda Uninggha iman keltürüldi,

U shan-sherep ichide ershke kötürüldi»..

4¹ Emdi Roh shuni alahide éytiduki, axir zamanlarda beziler étiqadtin yénip, aldamchi rohlargha we jinlarning telimlirige bérilip egishidu..² Bundaq telim bergüchiler saxtiliqta yalghanchilik qilip, xuddi daghmalla köydürüwetkendek öz wijdanini yoqitip qoyghan; ³ ular nikahlinishni we bezi yémekliklerni istémal qilishni men'i qilidu. Emma ular men'i qilidighan yémekliklerni Xuda Özige étiqad qilghan hem heqiqetni bilgenlarning teshekkür éytip qobul qilishi üchün yaratqanidi..⁴ Chünki Xuda yaratqan hemme nerse yaxshidur, ular teshekkür bilen qobul qilinsa, ularning héchqaysisini cheklep ret qilishqa bolmaydu..⁵ Chünki ular Xudaning söz-kalami we insanlarning duasi bilen halal qilinidu..

dégenlik (yaki «bir ayalningla éri») belkim «öz ayaligha sadiq» dégen menide. Buning toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

3:13 «Yaxshi nam-ataqqa sazawer bolidu we Mesih Eysada bolghan étiqadta zor jür'et-ishenchke érishidu» — «Ros.» 6-8-babta bayan qilinghan «xizmetkar» bolghan Istifan we Filip buninggha ikki obdan misaldur.

3:13 Mat. 25:21.

3:15 «Mubada men hayal bolup qalsam, xettin Xudaning ailisi arisida özüngni qandaq tutush kéreklikini bilisen» — «Xudaning ailisi»: — oqurmenlarning éside barki, ibraniy tilida we grék tilida (uyghur tiligha oxshash) «öy» we «aile» birla söz bilen ipadiliniidu. Xudaning «öyi» uning ailisi, yeni uning «tirik ibadetxanisi», «tirik öyi»dur. «1Pét.» 2:4-8nimu körüng.

3:16 «ixlasmenlikning siri büyüktur» — «ixlasmenlikning siri»ning üch menisi bolushi mumkin: — (1) Eysa Mesihning özide ixlasmelikning mujessemleshtürülüşü, biz insanlarga «ixlasmenlik»ning néme ikenliki ayan qidi; (2) «ixlasmenlikni (insanlarga) élip kélidighan sir» (3) «ixlasmenlerge (yeni Xudaning mömin bendilirige) tapshurulghan sir» — démek, bizning étiqadimiz. Bizningche Pawlusning körsetkenliri 1- we 2-menide. Shühbisizki, bu sir del Eysa Mesih Özidur.

—«Özi insan ténide ayan boldi» — bezi qedimki köchürmilerde «Xuda insan ténide ayan boldi» déyilidu. «Özi insan ténide ayan boldi, Roh Uning heqqaniyliqini ispatlidi...» — «Roh» Muqeddes Roh, Xudaning Rohi.

3:16 Mar. 16:19; Luqa 9:51; Yuh. 1:14; Ros. 1:2; Ef. 3:5, 6.

4:1 «Emdi Roh shuni alahide éytiduki...» — «Roh» — Muqeddes Roh, Xudaning rohi. «aldamchi rohlargha we jinlarning telimlirige bérilip egishidu» — «aldamchi rohlar» we «jinlar» bir geptur.

4:1 Mat. 24:23; 2Tés. 2:3; 2Tim. 3:1; 2Pét. 3:3; Yeh. 18.

4:2 «... xuddi daghmalla köydürüwetkendek öz wijdanini yoqitip qoyghan» — bezi alimlar bu sözni: «Sheytan ularning wijdanlirini «méninkingi» dep daghmalla qoyghan» dégendek chüshinidu.

4:3 «ular nikahlinishni we bezi yémekliklerni istémal qilishni men'i qilidu. Emma ular men'i qilidighan yémekliklerni Xuda Özige étiqad qilghan hem heqiqetni bilgenlarning teshekkür éytip qobul qilishi üchün yaratqanidi» — bu ayet toghruluq biz «qoshumche söz»imizde qisqiche toxtilimiz.

4:3 Yar. 1:29; 9:3; Rim. 14:6; 1Kor. 10:30.

4:4 «Chünki Xuda yaratqan hemme nerse yaxshidur, ular teshekkür bilen qobul qilinsa, ularning héchqaysisini cheklep ret qilishqa bolmaydu» — bu söz peqet barliq yémekliklerni emes, yene u yuqirida tilgha alghan nikahda bolghan er-ayalliq jiniysi munasiwetni öz ichige alidu.

4:4 Yar. 1:31; Ros. 10:15; Rim. 14:14.

4:5 «Chünki ular Xudaning söz-kalami we insanlarning duasi bilen halal qilinidu» — grék tilida «insanlarning duasi»

«Timotiylgħa «1» »

Eysa Mesihning yaxshi xizmetkari

⁶ Bu nesihetlerni qérindashlarning semige salsang, Mesih Eysaning yaxshi xizmetkari bolghan bolisen. Shundaqla, özüngning estayidil egeshen étiaqtiki we saghlam telimlerdeki sözler bilen quwwetlendirülgenlik ayan bolidu. ⁷ Emma ixlassezlarning we momaylarning epsanilirini chetke qéqip, özüngni ixlasmelik yolida chénitqurup yétishtürgin. ⁸ Chünki «Bedenni chénitqurushning azraq paydisi bar, lékin ixlasmelikte intilishning hertereplik paydisi bar; u hazirqi we kelgüsi hayat üçün bext élip kélidu». ⁹ — bu söz heqtur we uni qobul qilishqa pütünley erziydu. ¹⁰ Emeliyette biz buning üçün japaliq ejir singdürüwatimiz we xar qiliniwatimiz. Chünki ümidimizni pütkül insanlarning, bolupmu étiaq qilghuchilarning Qutquzhuchisi — menggü hayat Xudagha baghliduq.

¹¹ Bu ishlarni jamaetke toxtimay tapilighin we ögetkin. ¹² Héchkimning séning yashliqinggha sel qarishigha yol qoyma; belki sözliringde, emelliringde, méhir-muhabbet, étiaq we pakliqta étiaqdchilargha nemune bol. ¹³ Men yéninggha barghuche, özüngni jamaetke muqeddes yazmilarni oqup bérish, jékilesh we telim bérishke béghishlighin. ¹⁴ Jamaatning aqsqaqalliri qollirini uchanggha qoyghanda, Xudaning wehiyisi arqiliq sanga ata qilinishi bilen sende bolghan iltpatqa biperwaliq qilma. ¹⁵ Bu ishlargha bérilip, özüngni ulargha toluq atighin. Shuning bilen séning algha basqanliqning hemmeylenge ayan bolidu. ¹⁶ Özüngge we bergen telimingge izchil köngül qoyghin. Chünki shundaq qilghanda özüngnimu we sanga qulaq salghanlarnimu qutquzisen.

Jamaettki bezi emeliy ishlar

5 ¹ Yashanghan erlerni eyibligende qattiq sözlimigin, belki ulargha atang süpitide nesihet bergin. Shuningdek, yigitlerge qérindashliring süpitide sözligin. ² Yashanghan ayallargha anang süpitide, yash ayallargha acha-singilliring süpitide her ishta pak qelb bilen muamile qilghin. ³ Heqiqiy tul ayallarni hörmetlep, ularning halidin xewer al. ⁴ Lékin, tul ayallarning perzentliri yaki newriliri bolsa, ular aldi bilen öz ailisige nisbeten ixlasmelikni öginip, öz ata-

degen alahide söz bolup «shu dualar Xuda bilen yéqin alaqe-munasiwette bolidu» degen menini puritip béridu.

4:6 2Tim. 1:5; 3:14,15.

4:7 «... özüngni ixlasmelik yolida chénitqurup yétishtürgin» — «chénitqurup yétishtürgin» dégini grék tilida «gimnastika» («ten herikiti») bilen munasiwetlik söz.

4:7 1Tim. 1:4; 6:20; 2Tim. 2:16; Tit. 1:14; 3:9.

4:8 Kol. 2:23.

4:10 «Emeliyette biz buning üçün japaliq ejir singdürüwatimiz we xar qiliniwatimiz» — «xar qiliniwatimiz» bezi kona köchürimlerde «küresh qiliwatimiz» déyilidu. «chünki ümidimizni pütkül insanlarning, bolupmu étiaq qilghuchilarning Qutquzhuchisi — menggü hayat Xudagha baghliduq» — «pütkül insanlarning, bolupmu étiaq qilghuchilarning Qutquzhuchisi» degen ibaride «insanlarning Qutquzhuchisi» dégenlik belkim «her ademni saqlighuchi» degen omomiy menide ishlatilidu.

4:12 «héchkimning séning yashliqinggha sel qarishigha yol qoyma» — Timotiyl belkim ottuz nechche yashqa kirgen. Lékin grék medeniyetide qiriq yashqa kirgen oghul balilar téxi «yash» «yigit» dep hésablinidu.

4:12 Tit. 2:7,15; 1Pét. 5:3.

4:13 «özüngni jamaetke muqeddes yazmilarni oqup bérish, jékilesh we telim bérishke béghishlighin» — «muqeddes yazmilarni oqup bérish» toghruluq: — shu waqitlarda az sanliq kishiler oquyalaytti we téximu az kishiler Muqeddes Kitabtki birer qisimlarga ige bolushqa muyesser idi.

4:14 «Jamaatning aqsqaqalliri qollirini uchanggha qoyghanda, Xudaning wehiyisi arqiliq sanga ata qilinishi bilen sende bolghan iltpatqa biperwaliq qilma» — jamaatning aqsqaqallirining étiaqdchini birer wezipige teyinligende, qollirini uning uchisigha qoyup turup dua qilishi Injildiki bashqa yerlerdimu körünidu.

—«Iltpat» mushu yerde Muqeddes Roh ata qilghan melum bir alahide qabiliyetni körsitidu. Bundaq qabiliyetlerning beziliri toghruluq «1Kor.» 12-, 14-babni körüng. «Qoshumche söz»imizde Timotiylgħa tapshurulghan iltpat toghruluq sözleymiz.

4:14 Ros. 6:6; 8:17; 13:3; 19:6; 1Tim. 5:22; 2Tim. 1:6.

5:1 Law. 19:32.

5:3 «heqiqiy tul ayallarni hörmetlep, ularning halidin xewer al» — «heqiqiy tul ayallar» mushu yerde éridin juda bolghan, qiyinchliqta turghan ayallarni körsitidu. «Hörmetlep, ularning halidin xewer al» grék tilida birla söz bilen ipadlinidu.

«Timotiylga «1» »

anisining ejrini yandursun; chunki bu ish Xudani xursen qilidu.⁵ Emdi heqiqiy tul ötüwatqan, yalghuz qalghan ayallar bolsa, ümidini Xudagha baghligan bolup, kéche-kündüz dua-tilawette bolidu.⁶ Lékin huzur-halawetke bérilgen tul xotun hayat bolsimu, ölgenge barawerdur.⁷ Emdi bashqilar teripidin eyiblinidighan ehwalgha chüshüp qalmasliqi üçün sen ulargha bu ishlarni jékilep tapilighin.⁸ Lékin birsí öz tughqanliridin, bolupmu öz ailisidikilerdin xewer almisa, u étiqadtin tanghan dep qarilip, kapirlardin better bolidu.

⁹ Tul ayal tizimgha élinisa, yéshi atmishtin töwen bolmasliqi, birla erning ayali bolghan bolushi kérek,¹⁰ yene güzel emelliri bilen teriplengen bolushi, balilirini yaxshi terbiyilep chong qilghan, musapirlargha méhmandostluq körsetken, muqeddes bendilerning putlirini yuyup qoyghan, qiyinchiliqta qalghanlarga yardem qolini uzartqan, özini herxil xeyr-saxawet ishlirigha béghishliganlar bolushi kérek.¹¹ Lékin yash tul ayallarni tizimlikke kirgüzme. Chunki ularning ishq hewesliri qozghilip Mesihdin ténip, qayta nikahlinishni arzu qilidu;¹² shuning bilen, ular deslep bergen wedisige xilapliq qilish seweblik eyiblik bolidu.¹³ Uning üstige ular hurunluqni adet qiliwélip, öymu-öy doqurup yürüşni öginidu; shundaqla hurun bolupla qalmay, gheywet qilip, bashqilarning ishlirigha chépilghaq bolup nalayiq ishlargha walaqlaydighanlardin bolup qélishi mumkin.¹⁴ Shuning üçün, bundaq yash tul ayallarning nikahlinip, perzent körüp, öy ishliri bilen shughullinishini xalaymen. Shundaq qilghanda, bizge qarshi turghuchigha bizni herqandaq eyiblep-haqaretlesh pursiti chiqmaydu.¹⁵ Chunki shundaq bezi tul ayallar alliqachan étiqadtin ténip Sheytanning keynige kirip ketti.¹⁶ Eger étiqadi bar bir er yaki ayal kishining tul qalghan tughqanliri bolsa, u özi ulargha yardem bersun, yüki jamaetke chüshmisun. Shundaq bolghanda, jamaet heqiqiy ige-chaqisiz tul ayallargha yardem qilalaydu.

5:4 Yar. 45:10,11; Mat. 15:4; Mar. 7:10; Ef. 6:1, 2.

5:5 Luqa 2:36; 1Kor. 7:32.

5:8 Gal. 6:10.

5:9 «Tul ayal tizimgha élinisa, yéshi atmishtin töwen bolmasliqi, birla erning ayali bolghan bolushi kérek...» — «tul ayal tizimgha élinisa» dégendiki «tizim» belkim jamaet ichidiki alahide yardem alghuchi tul ayallarning tizimini körsitidu. Ularning yene belkim alahide dua we bashqa hajetmenlerni yoqlash xizmetliri bar idi; yene kélip ular qaytidin toy qilmasliqqa wede qilishi kérek bolushi mumkin (12-ayetni köring).

— «Birla erning ayali bolghan bolushi kérek» dégenning «birla erlik bolghan bolushi kérek» yaki «öz érige sadiq bolghan bolushi kérek» dégen bashqa birxil chüshenchisi bar.

5:10 «yene güzel emelliri bilen teriplengen bolushi, ... muqeddes bendilerning putlirini yuyup qoyghan... özini herxil xeyr-saxawet ishlirigha béghishliganlar bolushi kérek» — «muqeddes bendilerning putlirini yughan»: — oqurmenlerge ayanki, «put yuyush» Ottura Sherqtiki örp-adetlerdin idi, seperdin kelgen méhmanlarni qizghinliq bilen kütüşni bildürretti. Bu ishning özi belkim bashqa étiqadchilarning xizmitide kemterlik bilen bolushning yaxshi belgisi idi («Yuh.» 13:1-17ni köring).

5:10 Yar. 18:4; 19:2; Luqa 7:38,44; 1Pét. 4:9.

5:12 «... ular deslep bergen wedisige xilapliq qilish seweblik eyiblik bolidu» — «deslep bergen wedisi» belkim ularning herbirining «Eysa Mesih üçün jamaetning xizmitide bolimen, qayta toy qilmaymen» dégendek bir wedisini körsitishi mumkin. 9-ayetni yene köring.

5:13 «Uning üstige ular hurunluqni adet qiliwélip, öymu-öy doqurup yürüşni öginidu; shundaqla hurun bolupla qalmay, gheywet qilip, bashqilarning ishlirigha chépilghaq bolup nalayiq ishlargha walaqlaydighanlardin bolup qélishi mumkin» — demek, eger undaq mayilliq bolghan tul ayallargha jamaet teripidin iqtisadiy yardem bérilgen bolsa («tizimlansa»), ular téximu shundaq yolda méngip kétishi mumkin.

5:13 Tit. 2:3.

5:14 «bizge qarshi turghuchigha bizni herqandaq eyiblep-haqaretlesh pursiti chiqmaydu» — «bizge qarshi turghuchi» Sheytanning özi yaki yer yüzide Injilgha qarshi chiqqanlarni körsitidu.

5:14 1Kor. 7:9.

5:16 «Eger étiqadi bar bir er yaki ayal kishi...» — bezi kona köchürmilerde peqet «étiqadchi ayal kishi...» déyilidu.

«Timotiygha «1»»

Aqsqaqallar toghrisida

¹⁷ Jamaetni yaxshi yétekleydighan aqsqaqallar, bolupmu Xudaning söz-kalamini yetküüzish we telim bérishte ejir singdürgenler ikki hesse hörmetke sazawer qilinsun...¹⁸ Chünki muqeddes yazmilarda: «Xaman tepken öküznüning aghzini boghma» we: «Medikar öz heqqini élishqa heqliqtur» déyilgen...

¹⁹ Ikki yaki üç guwahchi hazir bolmighuche, aqsqaqal üstidin qilinghan erzni qobul qilma...

²⁰ Eger aqsqaqallardin birsi gunah sadir qilghan bolsa, bashqilarningmu buningdin ibret élip qorqushi üçhün, jamaet aldida tenbih bérıp eyibligin...

²¹ Xudaning, Mesih Eysaning we Xuda tallighan perishtilerning aldida shuni sanga agah qilip tapilaymenki, sen bu emrlerge héch ayrimichiliq qilmay, héchqandaq ishta bir terepke yan basmay qet'iy emel qilghin...

²² Birawning uchisigha qolungni qoyushqa aldirap ketme; bashqilarning gunahlirigha shérik bolma. Özüngni pak tutqin.²³ (ashqazining yaxshi bolmighanliqi, shundaqla sen daim aghriydighan bolghachqa, sula ichiwermey, bir'az sharabmu ichip bergin)...²⁴ Bezi kishilerning gunahliri burunla éniq, shundaqla soraq künigiche saqlinidu; lékin bezilerningki ularning keynidin egiship baridu, kéyin ashkare bolidu...²⁵ Xuddi shuninggha oxshash, bezi kishilerning güzel emellirini asanla körüwalghili bolidu; hazir ashkara bolmisa kéyin ashkarilanmay qalmaydu...

6¹ Qulluq boyunturuq astida bolghanlarning hemmisi öz xojayinlirini her terepte hörmetlisun. Shundaq qilghanda, Xudaning nami we Uning telimining haqaretke uchrishidin saqlanghili

5:17 «Jamaetni yaxshi yétekleydighan aqsqaqallar, bolupmu Xudaning söz-kalamini yetküüzish we telim bérishte ejir singdürgenler ikki hesse hörmetke sazawer qilinsun» — Injilda «aqsqaqallar» dégenning bashqa xil ipadisi «yétekchiler». «Filippiliqlargha»diki «kirish söz», shundaqla «Tébirler»nimu körüng.

— «Ikki hesse hörmetke sazawer qilinsun» — démek, hem jamaetning chongqur izzitige we layiq bolghan iqtisadiy yordemge muayesser bolsun (chünki telim bérishte we jamaetdin xewer élishta estayidil bolush daim köp waqitliri serp qilinidu).

5:17 Rim. 15:27; 1Kor. 9:11; Gal. 6:6; Fil. 2:29; 1Tés. 5:12; Ibr. 13:17.

5:18 «Xaman tepken öküznüning aghzini boghma» ... «Medikar öz heqqini élishqa heqliqtur»... — Tewrat, «Qan.» 25:4 we Injil, «Luqa» 10:7.

5:18 Law. 19:13; Qan. 24:14; 25:4; Mat. 10:10; Luqa 10:7; 1Kor. 9:9.

5:19 «Ikki yaki üç guwahchi hazir bolmighuche, aqsqaqal üstidin qilinghan erzni qobul qilma» — Tewrat, «Qan.» 17:6, 19:5ni körüng.

5:19 Qan. 19:15.

5:20 «Eger aqsqaqallardin birsi gunah sadir qilghan bolsa, bashqilarningmu buningdin ibret élip qorqushi üçhün, jamaet aldida tenbih bérıp eyibligin» — «bashqilarningmu buningdin ibret élip qorqushi üçhün...» — démek, qalghan aqsqaqallar ibret alsun.

5:21 Qan. 17:4; 19:18; Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tés. 2:5; 5:27; 1Tim. 6:13.

5:22 «Birawning uchisigha qolungni qoyushqa aldirap ketme» — «birawning uchisigha qolungni qoyush» dégen heriket, birisini jamaetke yétekchilik wezipisige teyinlesh, késel ademni saqaytish yaki bashqa alahide bir dua qilish üçhün «Men Xuda aldida bu adem bilen bir bolimen» dégenni ipadileydu. «**bashqilarning gunahlirigha shérik bolma**» — bu söz aldinqi: «Birawning uchisigha qolungni qoyushqa aldirap ketme» dégen sözge baghliq. Chünki undaq heriket qol qoyghuchi kishi dua qilinghan kishi üçhün: «I Xuda, men bu kishi bilen mes'uliyette bir bolay» dégen duani bildüridu. Emma «**bashqilarning gunahlirigha shérik bolma**» dégenning bashqa terepliri bar, elwette.

5:22 Ros. 6:6; 8:17; 13:3; 19:6; 1Tim. 4:14; 2Tim. 1:6.

5:23 «ashqazining yaxshi bolmighanliqi, shundaqla sen daim aghriydighan bolghachqa, sula ichiwermey, bir'az sharabmu ichip bergin» — Pawlus bu sözini belkim yuqiriqi «özüngni pak tutqin» dégenlikide hajiti bolmighan perhizler bolmisun dep Timotiyning késilini közlep éytidu.

5:23 Zeb. 104:15

5:24 «Bezi kishilerning gunahliri burunla éniq, shundaqla soraq künigiche saqlinidu; lékin bezilerningki ularning keynidin egiship baridu, kéyin ashkare bolidu» — buning menisi belkim: «Bezi kishilerning gunahlirini asanla körüwalghili bolidu hem ularning choqum soraqqa tartilishi éniq. Lékin, bezi kishilerning gunahliri bolsa peqet kéyin, soraqtila ashkara bolidu». Shuning üçhün Timotiy bashqilargha «qol qoyush»ta daim pexes bolup, etrapliq oylishi kérek.

5:24 Gal. 5:19.

5:25 «bezi kishilerning güzel emellirini asanla körüwalghili bolidu» — bashqa birxil terjimisi: «bezi kishilerning güzel emelliri soraqtin awwal körünerlik bolidu».

«Timotiygha «1» »

bolidu..² Xojayinliri étiqadchi bolsa, qulliri: «Biz hemmimiz oxshashla qérindashlarghu» dep, ulargha hörmetsizlik qilmisun. Eksiche, ulargha téximu estayidil xizmet qilsun. Chünki ularning yaxshi xizmitidin behrimen bolidighanlar del sadiq étiqadchilar hem söyümlük bendilerdur. Sen bu telimlerni ögetkin we jékiligin.

Yalghan telim we pulpereslikning aqiwiti

³ Oxshimighan telimlerni terghib qilghan we saghlam sözlerni (yeni Rebbimiz Eysa Mesihning heq sözlirini), shundaqla ixlasmenlikke yétekleydighan telimni qobul qilmighan kishi bolsa,⁴ undaqlar deweqe körenglep ketken, héchnéme chüshenmeydighan kishilerdindur. Ular niza-munazire payda qilishqa we gep talishishqa hérismen; bundaq ishlardin hesetxorluq, jédel-majira, töhmet, rezil gumanxorluq hasil bolidu..⁵ hemde niyiti chirikleshken, heqqettin mehrum bolghan kishiler arisida daimliq sürkilish keltürüp chiqiridu. Bundaq kishiler ixlasmenlikni payda-tapawetning bir yoli dep qaraydu..

⁶ Derweqe, Xudagha ixlasmen we razimen bolush ghayet zor paydidur..⁷ Chünki biz bu dunyagha héchnéme élip kelmiduq, shuningdek uningdin héchnéminimu élip kételmeymiz..⁸ Shunga, yémek-ichmek we kiyim-kéchik yéterlik bolsila bulardin qanaet qilimiz..⁹ Lékin bay bolushni oylaydighanlar bolsa haman azdurulushlarga uchap, tuzaqqa we shundaqla insanlarni weyranchiliqqa we halaketke chöktüridighan nurgun exmiqane hem ziyarliq arzu-heweslerning ilkige téyilip kétidu..¹⁰ Chünki pulpereslik herxil rezilliklarning yiltizidur. Beziler buninggha intilishi bilen étiqadtin chetnep, özlirini nurgun derd-qayghular bilen sanjidi..

Timotiygha nesihet

¹¹ Emma sen, ey Xudaning adimi, bundaq ishlardin yiraq qach; heqqaniyliq, ixlasmenlik, ishench-étiqad, méhir-muhebbet, sewr-taqet we mömin-mulayimliqni intilip qoghla..¹² Étiqadtiki güzel küreshte küchep küresh qil. Menggülik hayatni ching tutqin. Sen del buninggha chaqirilding hemde uning yolida nurgunlighan guwahchilar aldida bu étiqadning güzel shahitliqini qilding.....

¹³ Hemmige hayatliq bériwatqan Xudaning aldida, shundaqla Pontius Pilatus aldida güzel shahitliqni qilip guwahliq bergen Mesih Eysaning aldida sanga shuni tapilaymenki..¹⁴ Rebbimiz Eysa Mesih qayta ayan bolghuche, Xudaning bu emrige héch qusursiz we daghsiz emel qilghin..¹⁵⁻¹⁶ Uning ayan bolushini waqit-saiti kelgende birdinbir menggü ölmigüchi, insan yéqinlishalmaydighan nur ichide yashaydighan, héchkim körmigen we körelmeydighan mubarekleshke layiq bolghan birdinbir Hökümrán, yeni padishahlarning Padishahi, reblarning Rebbi

6:1 Ef. 6:5; Kol.3:22; Tit.2:9; 1Pét.2:18

6:4 1Tim. 1:4; 2Tim. 2:23; Tit. 3:9.

6:5 1Kor. 11:16.

6:6 Pend. 15:16; Ibr. 13:5.

6:7 Ayup 1:21; 27:19; Zeb. 49:17

6:8 Zeb. 55:23; Pend. 27:26; Mat. 6:25; 1Pét. 5:7.

6:9 Pend. 11:28; Mat. 13:22; Yaq. 5:1.

6:10 Mis. 23:8; Qan. 16:19; Pend. 15:16.

6:11 2Tim. 2:22.

6:12 «Étiqadtiki güzel küreshte küchep küresh qil» — bu sözler we ayetning qalghan qismi («güzel shahitliq») toghrisida «qoshumche söz»imizni körüng.

6:12 1Tim. 1:18.

6:13 «Hemmige hayatliq bériwatqan Xudaning aldida, shundaqla Pontius Pilatus aldida güzel shahitliqni qilip guwahliq bergen Mesih Eysa...» — «güzel shahidliq» dégen söz toghrisida «qoshumche söz»imizni körüng.

6:13 Qan. 32:39; 1Sam. 2:6; Mat. 27:11; Yuh. 18:37; 1Tim. 5:21.

6:14 «bu emrige héch qusursiz we daghsiz emel qilghin» — «bu emr» bolsa Timotiygha tapshurulghan toluq wezipini körsitidu (3:3-20, 6:2-5).

«Timotiygha «1» »

emelge ashuridu. Uninggha izzet-hörmet we ebedil'ebed küch-qudret bolghay, amin!.

¹⁷ Bu zamanda bay bolghanlarga meghrurlanmasliqni, tayanghusiz ötkünchi bayliqqa emes, belki biz behrimen bolushqa hemmini bizge séxiyliq bilen tolup tashqan halda teminligüchi Xudagha tayinip ümid baghlashni tapilighin; ¹⁸ ulargha yaxshi emellerni qilishta heqiqiy bay bolunglar, xeyr-saxawetlik ishlarda merd, bashqilar bilen ortaq behrlinishke qoli ochuq bolunglar dep tapilighin. ¹⁹ Ular bundaq qilghanda, heqiqiy hayatni tutush üçün kélechekte özlirige puxta bir asas-ul bolidighan bir xezine toplialaydu..

²⁰ Ey Timotiy, sanga amanet qilinghan heqiqetlerni qoghda. Özüngni ixllassiz, quruq geplerdin hemde atalmish ilimning talash-tartishliridin néri tutqin.. ²¹ Beziler mushundaq bimene ilimge égimen dep jakarlap, étiqadtin chetnidi.

Méhir-shepquet silerge yar bolghay!.

6:15-16 1Tim. 1:17; Weh. 17:14; 19:16; Mis. 33:20; Qan. 4:12; 1Yuha. 4:12.

6:17 «biz behrimen bolushqa hemmini bizge séxiyliq bilen tolup tashqan halda teminligüchi Xuda...» — «séxiyliq bilen» grék tilida «zor bayliqliridin bergendek» dégen söz bilen ipadilinidu.

6:19 Mat. 6:20; Luqa 12:33; 16:9.

6:20 1Tim. 1:4; 4:7; 2Tim. 2:16; Tit. 1:14; 3:9.

6:21 «méhir-shepquet silerge yar bolghay!» — bezi kona köchürmilerde: «méhir-shepquet sanga yar bolghay!» déyilidu.

Qoshumche söz

(1:4)

«Ularning epsaniler we ayighi yoq nesebnamilerge bend bolmasliqini tapilighin; bular Xudaning étiqad arqiliqla emelge ashurulidighan Öz öyige bolghan pilanini ilgiri sürmeydu, belki peqet bimene talash-tartishlarni keltürüp chiqiridu, xalas».

(4:7)

«Emma ixllassizlarning we momaylarning epsanilirini chetke qéqip, özüngni ixlasmelik yolida chéniqturup yétishtürgin».

Mushu ayetler toghruluq körsitip éytmisAQ bolmayduki, Pawlus tilgha alghan, Yehudiy xelqi arisida (gerche Tewrattiki heqiqetlerge tolimu zit bolsimu) éqip yürgen del bu ammibab epsanilerdin xéli bir qismi téxi dunyadiki musulman xelq arisidimu «hedis»diki hékayilerde éqip yürmekte. Oqurmenler buningdin sheklense, chongraq bir kitabxanidin «Yehudiy epsaniler» toghruluq kitablarni axtursun yaki «Intérnét»ke chiqish pursiti bolsa «izdesh programma»sidin «Yehudiy epsaniler» («Jéwisx légénds») dégen sözlarni bésip körsun.

(1:15-16)

«Mushu söz ishenchlik we her adem uni qobul qilishi tégishliktur — «Mesih Eysa gunahkarlarni qutquzush üçün dunyagha keldil». Men gunahkarlar ichidiki eng esheddiyisidurmen! Lékin del shu sewebtin Mesih Eysaning eng esheddiy gunahkar bolghan méni, kéyin Özige étiqad qilip, menggülik hayatqa érishidighanlarga misal qilip mende Özining barliq sewr-taqitini ayan qilishi üçün, manga rehim-shepzet körsitilgendur».

Rosulning mushu yerde éytqinini tepsiliy halda estayidil qarishimizgha we tekitlishimizge bek erziydu. Uning: «Mesih Eysaning eng esheddiy gunahkar bolghan méni, kéyin Özige étiqad qilip, menggülik hayatqa érishidighanlarga misal qilip mende Özining barliq sewr-taqitini ayan qilishi üçün, rehim-shepzet manga körsitilgendur» déginining menisi néme? Pawlus zadi qandaq «misal» bolidu?

Xudaning meghpiritini we Mesih Eysada bolghan yéngi hayatni ayan qilghan xush xewerni birinchi qétim anglighan köp kishilarning inkasi tonushimiz bolghan bir xenzu saqchiningkige oxshash bolushi mumkin, u «Derweqe intayin ajayib, intayin yaxshi anglinidu, emma özüm bolsam shunche rezil adem, heddidin köp shunche rezil ishlarni sadir qilghanmenki, Xudaning méni kechürüm qilishi hergiz mumkin emes!» — deydu. Del bu sewebtin rosul bizge: «Manga qaranglar! Men eng yamini bolghan, men «gunahkarlar ichidiki eng esheddiyisidurmen», hakawurluqqa tolghan, Xudaning söyümlük bendiliridin köpni solap qoyushqa we hetta öltürülüşhige mes'ul bolghanmen. Emma Xuda méni kechürüm qildi we méni pütünley özgertti — shunga U choqum sen üçünmu del bu ishni qilidu we qilishni xalaydu!» — deydu.

«Timotiygha «1» »

(2:13)

«Awwal aldinip azdurulghanmu Adem'ata emes, belki Hawa'ana idi. U tolimu aldaghanliqidin ularning itaetsizlikige chüshüp qalghanidi».

Mushu yerde bezi oqurmenlerge Adem'atimizning gunah sadir qilghanliqigha Hawa'animiz eyiblik, yaki bolmisa «Adem'atidin eyiblikrek» körünidu. Emeliyette bolsa del eksiche. Hawa'animiz yilan teripidin azdurulup gunahqa téyilip ketti. Emma Adem'atimiz azdurulghan emes; u gunah sadir qilghan, néme qiliwatqanliqini bilip turup pütünley angliq halda shundaq qildi. Adem'atimizning gunahi Hawa'animizningkidin zor éghir bolghan. Shunga muqeddes yazmilarda gunahning dunyagha kirgenliki tilgha élinghanda daim bu ish Adem'atimiz arqiliq (Hawa'animiz arqiliq emes) bolghan, déyilidu.

Rosulning mushu yerde déginining poskallisi shuki, ayal kishiler erkek kishilerge qarighanda köprek héssiyatchan we ochuq tebiyyitide bolup (belkim rohiy jehettin tesirlerge sezgürrek désekmu bolidu), ézitqu tesirlerge sezgürrek bolidu. Shuning tüpeylidin ayal qérindashlarning xizmetliri bésharet bérishni öz ichige alghini bilen («1Kor.» 11:5), telim bérishni öz ichige almaydu (2:12).

(2:3) (we 3:12)

«Emdi yétekchi bolsa eyibsiz, bir xotunluq... bolushi kérek»

Jamaet yétekchisige (we xizmetkarliri bolushqa) shert bolghan «bir xotunluq... bolushi kérek» yaki «bir ayalningla éri bolushi kérek» dégen söz üstide köp pikirler bolghan: —

- (1) Héch nikahlanmighan adem yétekchi bolmaydu;
- (2) Bir waqitta köp ayalliq bolghan adem yétekchi bolmaydu;
- (3) Ajriship ketken kishi yétekchi bolmaydu;
- (4) Ayalidin juda bolup andin qaytidin toy qilghan kishi yétekchi bolmaydu.
- (5) Yétekchi bolush üçün özining ayaligha sadiq bolush kérek.

Bular toghruluq qarishimiz mundaq: —

(1) Héch nikahlanmighan adem jamaetning yétekchisi bolalaydu — rosul Pawlus nikahlanghan emes, emma özi yétekchilerni békitidighan rosul idi. Lékin derweqe jamaettin toluq xewer élish xotunsiz halda tes ish bolidu.

(2) Köp ayalliq adem yétekchi bolsa bolmaydu — bu pikirge qoshulimiz. Undaq kishining ailiside beribir köp jédeller bolidu.

(3) Eger kishining ajrishishi Injilgha xilapliq bolsa elwette u yétekchi bolalmaydu. Eger xilapliq bolmisa yétekchi bolush mumkinchilikidin sirt emes. «Korintliqlargha (1)»diki ajrishish toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

(4) Ayalidin juda bolup andin qaytidin toy qilghan kishi yétekchi bolsa bolmaydu — bu pikirge qoshulmaymiz. Pawlusning oylichini buningdek bolsa choqum éniq deytti; uning bashqa sözliride we muqeddes yazmilardimu undaq pikirning qilche puriqi yoq.

«Timotiygha «1» »

(5) Yétekchi bolush üçün özing bir ayaligha sadiq bolush kérek — Bu xulase (1)-(4) yuqiriqi sözimizge mas kélidu.

Bizning bu sözlirimiz yene 3:12-ayette körsitilgen jamaetning xizmetkarlirining «bir ayalning éri» bolush shertige oxshashla munasiwetliktur.

Timotiyning telim bérish wezipisi

(3:4)

«Ular (saxta telim bergüchiler) **nikahlinishni we bezi yémekliklerni istémal qilishni men'i qilidu. Emma ular men'i qilidighan yémekliklerni Xuda Özige étiaq qilghan hem heqiqetni bilgenlerning teshekkür éytip qobul qilishi üçün yaratqanidi**».

Pawlus bu «**jinlarning telimliri**» «**axirqi zamanlarda**» peyda bolidu, deydu. Bundaq telimlarning birinchi alamiti belkim u xétining béshida tilgha alghan Yehudiy «bid'et telim bergüchi»lerde körüldi. Ular yetküzgen telimlarning asasi emeliyette grék peylasoplarining: «Jismaniy ishlar rezil, rohiy shey'iler yaxshi» dégen bir uqumi idi — shunga bezi taamlarni men'i qilip, nikahlinishni (ishqiy muhebbet, jinsiyetning özi jismaniy ish bolghachqa, «rezil» dep qarap) men'i qilishi bilen ular «yuqiri rohiy derije»ge kötürüleleytti.

Hazirqi dewrimizde öz «pop»liri we «ustaz»lirining toy qilishni bügünki künge qeder men'i qilidighan «Rimlik Katolik jamaet»te undaq telimler peyde bolup turmaqta. Bundaq perhizler Pawlusning «jamaet yétekchiliri»ning «bir ayalning éri» bolush kérek, dégen sözlirige tolimu zittur. Derweqe özige yaremchi bolghan ayali bolmisa er qérindashlarning jamaettin xewer élishi tes bolidu; bezi shundaq buradirimiz bar, lékin intayin azdur. Emeliyette tarixtin boyan bu atalmish «Katolik jamaet»tiki yalghuz mushu bir perhizla öz «pop» we «monax»liri arisida intayin köp esheddiy gunahlar we jinayetlerni keltürüp chiqardi. Yigirmanchi esirdiki gézitler, radio we téléwiziyyide xelq'ara xewerlerni élan qilishliri bilen bundaq bezi esheddiy ishlar (mesilen, gödek balilargha basqunchilik qilish) söküldi.

«Katolik jamaet» taamlar toghrisida yene bezi perhizlerni kirgüzgini bilen (mesiler, jüme küni gösh yéyishke bolmaydu) bashqa bezi mezhepler xéli köp yémeklik perhizlirini terghib qilmaqta. Mesilen, «Adwentist jamaet» («Shabatistlar») köp bashqa perhizler arisida choshqa göshini yémeslik, hetta herqandaq göshni yémeslik kérek, dep telim béridu; yéqindin béri atalmish «Yéngi Dewr»ning uqumliri dunyadiki az bolmighan jamaetlerge tesir yetküzüp, héch gösh yaki béliqni yémeslik kérek dégen telimlerni hasil qildi.

Biz bashqa yerlerde (mesilen, «Korintliqlargha (1)»diki «qoshumche söz»de) dégenlimizni qaytilaymizki, Mesihge étiaq baghligan kishi néme yeymen dése shuninggha erkindir. Eysa Mesihning bu ish toghruluq toluq telimini chüshinish üçün «Mar.» 7:1-23, we «Rim.» 14-bab, «1Kor.» 8-babni körüng we shuningdek Pawlusning töwendiki (4-6-ayet) sözlirini körüng: —

«**Chünki Xuda yaratqan hemme nerse yaxshidir, ular teshekkür bilen qobul qilinsa, ularning héchqaysisini cheklep ret qilishqa bolmaydu. Chünki ular Xudaning söz-kalami we insanlarning duasi bilen halal qilnidu.**

Bu nesihetlerni qérindashlarning semige salsang, Mesih Eysaning yaxshi xizmetkari bolghan bolisen. Shundaqla, özüngning estayidil egeshken étiaqdiki we saghlam telimlerdiki sözler bilen quwwetlendirülgénlik ayan bolidu».

«Timotiygha «1» »

Timotiyning jamaetke qandaq nersilerni yégili bolidu dégen telimlerni yetküzüp tekitlishining muhim ikenlik bizge belkim ghelite tuyulidu; emma jamaet Xudaning tebiyyiti toghruluq kamaetke yétilgen chüshenchige érishey dése choqum Xuda yaratqan hemme nersining yaxshi we paydiliq ishlitilish yoli bar, dep chüshinip yetmise bolmaydu. U qandaqmu özligidin mutleq ziyan yetküzidighan melum bir nersini yaritatti? Shunga sharab az miqdarda istémal qilinsa, uninggha teshekkür éytisa bolidu (5:23ni körüng). Tamakining dora yasashta paydiliq teripi bar; lékin pak wijdani bolghan herqandaq ademning tamakining öz ténige ziyanliq tesirini bilip turup tamakini yéqip, asmangha qarap Xudagha rehmet éytip andin uni chékidighanliqigha ishenmeymiz! («chünkü Xuda yaratqan hemme nerse yaxshi, ular teshekkür bilen qobul qilinsa, ularning héchqaysisini cheklep ret qilishqa bolmaydu»). Hetta xéroin natoghra yollarda ishlitilse uning esheddiy aqiwetliri hemmimizge ayan bolghini bilen, uningmu tibabetchilikte toghra ishlitilish yolliri bar. Jinisiy muhebbet Xudadin kelgen sowghat; Xuda békitkendek nikah qilinghan bir-birige sadiq bolghan er-ayal uningdin huzur élish Xuda teminligen halawettur we uninggha ularning teshekkür éytishigha toghra kélidu; emma herkim bu halawettin nikahdin sirt yaki nikah wedilirini buzup bashqa kishining ayali bilen undaq huzur alsa u beribir Xudaning ghezipige uchraydu.

(4:14)

«Sende bolghan, jamaitingning aqsqaqalliri qollarini uchanggha qoyghanda, Xudaning wehiyisi arqiliq sanga ata qilinghan iltipatqa biperwaliq qilma».

Pawlus bizge biwasite éytmighachqa qandaq rohiy iltipatning Timotiygha ata qilinghanliqi bizge toluq melum emes; emma Pawlus Timotiygha yazghan ikkinchi xétide (1:6-8) u bu iltipatni Mesihni téxi ishenmigen kishilerge jasaretlik jakarlash munasiwiti bilen teng tilgha alghachqa, biz Mesihni jarkarlighinini testiqalaydighan birxil iltipat, dep qaraymiz. U Mesihni jarkarlighanda körüngen, alahide «késelni saqaytidighan iltipat» yaki anglighuchilarning ichki dunyasini ashkarilaydighan küchlük birxil alahide iltipat bolushi mumkin idi; shuning bilen Mesihning küch-qudriti anglighuchilargha ochuq körünetti. Undaq iltipatlar rosul Pawlusning özide körünetti (mesilen, «Ros.» 13:8-12, 14:8-10, 28:27-10ni körüng). «Timotiygha (2)»diki «qoshumche söz»imizde yene uning toghruluq azraq toxtilimiz.

(6:12)

«Étiqadtiki güzel küreshte küchep küresh qil. Menggülik hayatni ching tutqin. Sen del buninggha chaqirilding hemde uning yolida nurghunlighan guwahchilar aldida bu étiqadning güzel shahitliqini qilding».

Biz awwal «küresh» dégen söz üstide toxtilimiz. Buni ipadilesh üçhün Pawlus grék tilidiki «agon» dégen sözni ishlitidu. «Agon» dégen söz eslidiki «olimpik oyunlar»diki yaki shu dewrdiki bashqa uninggha oxshaydighan oyundiki «chélishish musabiqisi»ni körsitetti. Bu küreshning qaide-yosunliri intayin addiy idi — qisqisi, qaide-yosunliri yoq idi! Ikki küreshchi herqandaq xalighan usulda bir-biri bilen soqushatti — mushtlash, tépish, köz oyush, tatilash qatarliq herqandaq tedbirlerni ishletkili bolatti; musabiqe birining es-hoshidin kétip yaki ölüp yerde yétishi, ikkinchisining ghalibane tik turushi bilen axirlashatti. Mana bu shu dewrdiki «mediniyetlik» kishilerning telep qilidighan tamashasi! Shunga Pawlusning «güzel küresh»ni tilgha élishi belkim bizge ghelite tuyulidu.

«Timotiygha «1» »

Étiqadchi kishide bir ish muqerrerdur; uningdiki esheddiy, héchqandaq qaide-yosunlarga qarimaydighan bir dushmanimiz bar! We yaki u bizni yerge yiqitip tügeshtürgüche yaki özi tügeshküche hergiz toxtimaydu! Mana étiqad qilghan bizlarning hemmimiz küresh qilishimiz kérek bolghan «güzel küresh»tur; bizning öz tedbirimiz bizdin hessilep eqilliq undaq dushmaneni utuwélishqa yetmeydu. Halbuki, bizde Xudaning roshen kalami bar: biz Xudagha itaet qilib boysunup, iman-ishench we muhebbette yashisaq, emdi uning Sheytangha qarshi chiqishtiki toluq hoquqi wujudimizda bolidu («Yaq.» 4:7, «1Pét.» 5:5-9ni köring). Ishenmigen ademlarning mundaq rohiy küresh toghruluq héchqandaq éngi yoq; bu ularning dushmaning changgilida we aldam xaltisigha chüshüp turghanliqi tüpeylidin bolghan, xalas! (axirda qoshup éytimizki, Rim impériyeside peqet Injildiki guwahliqning tedrijiy tesiri bilenla andin zulmetlik «agon» impérateur teripidin men'i qilindi. Lékin hazir «mediniyetlik dewr»imizde köp döletlerde tamashibinlar shundaq «tamasha»ni telep qilghachqa, qaytidin tedrijiy peyda bolmaqta).

Emdi Pawlusning «**étiqadning güzel shahitliqi**» dégini némini körsitidu?

Addiyraq jawab bersek, u xeq aldida «**Eysa Mesih méning Rebbim**» dégenni étirap qilishtin ibaret. Sugha chömlüdrüshte, bu heqiqetni bashqilar aldida shundaq étirap qilishimiz kérek; lékin buningdin kéyin bu étirapni qilishimizni telep qilidighan köp ehwallar chiqidu we shuning bilen biz shundaq étirap tüpeylidin belkim ademlarning haqaretlesh, tehdit sélis, qarshilishish, chetke qéqish, ziyankeshlik qilishigha uchrishimiz yaki hetta öltürülüşimizmu mumkin. Emma buning toghrisida Eysa Mesih éniq sözlidi: —

«**Chünki kimdekim bu zinaxor we gunahkar dewr aldida Mendin we Méning sözlirimdin nomus qilsa, Insan'oghlimu Atisining shan-sheripi ichide muqeddes perishtiler bilen bille kelginide, uningdin nomus qilidu.**» («Mar.» 8:38, «Luqa» 9:26).

Timotiygha köp qétim shundaq «güzel étirap» (shahitliq)ni qilghan dep ishenchimiz kamil. Emma töwendiki 13-ayette yene «**güzel shahitliq**» tilgha élinidu, shundaqla Eysa Mesihning Özimu bu «**güzel shahitliq**»ni qilghan dep bayqaymiz: —

(6:13)

«**Hemmige hayatliq bériwatqan Xudaning aldida, shundaqla Pontius Pilatusqa güzel shahitliqni qilib guwahliq bergen Mesih Eysa...**»

Emdi mushu ayet boyiche «güzel shahitliq (étirap)»ni qilghuchi Mesih Eysa Özi bolghandin kéyin, buni peqet «Eysa Mesih méning Rebbim» dégen sözni körsitidu, déyishimiz bilen toluq chüshinip yettuqmu?

Beziler, Eysa Mesihning «güzel shahitliq (étirap)» dégini Pontius Pilatusning: «**Sen Yehudiylarning padishahimusen?**» dégen soaligha bolghan testiqiy jawabini körsitidu, dep qaraydu («Mat.» 27:11, «Mar.» 15:2, «Luqa» 23:3, «Yuh.» 18:33-37ni köring). Biz bu pikirge omumen qoshulimiz, emma Uning bu jawabida XudaAtisini hemme bashqa hoquq-menseptin — jümlidin waliy Pilatus we Rim impératori Qeyserdin üstün, hemmidin adil, hemmidin heqqaniy, hemmidin heqiqiy dep ulughlap, Xudadin bashqa birsining teleplirini Xudaning telepliridin üstün qoymighanliqini bildürdi, dep körsetmisek bolmaydu (bolupmu «Yuh.»

«Timotiygha «1» »

18:36, 19:10-11ni körüng). Bundaq jawab impératorni «hemmidin heqqaniy» we «reb» dep qarighan Rim qanuni aldida «kupurluq» dep hésablinatti.

Shuningdek «**güzel étirap (shahitliq)**» — héch ademdin yaki héch insaniy hoquqtin qorqmay Mesih we Xudani hemme bashqilardin üstün étirap qilish dégenlikdin ibarettur. Rosul Pétrus özini öltürüşke tehdit salghan Yehudiy «bash kahinlar» aldida Mesihning hoquqi toghruluq shundaq bir étirapni qilghan: — «**Biz insanlarga emes, belki Xudaghila itaet qilishimiz kérek!**» («Ros.» 5:29). Undaq semimiy we jasaretlik étirap qilghanlarga ata qilinip mehrum qilinmaydighan muqerrer netije del menggülük hayat bolidu.